

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ.

Ελισάβετ Κοτσιώνη

Βιβλιοθηκονόμος-Υπεύθυνη για τη μέθοδο Cospectus

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ελληνικές Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες σήμερα είναι η απουσία κάποιων συγκεκριμένων μεθόδων που θα τις βοηθήσουν να προσδιορίσουν κατά πόσο έχουν επιτύχει τους στόχους που έχουν θέσει. Ο κανονισμός λειτουργίας και η πολιτική ανάπτυξης συλλογής ίσως να αποτελούν τα μοναδικά επίσημα έγγραφα που καθορίζουν όσο αυτό είναι εφικτό τη σωστή λειτουργία της βιβλιοθήκης. Ίσως και γι' αυτό το λόγο δεν έχει ξεκαθαριστεί ακόμη η κατάσταση που επικρατεί στις βιβλιοθήκες των τριτοβάθμιων εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Πρέπει, ωστόσο, να γίνει κατανοητή η ολοένα αυξανόμενη ανάγκη να δοθεί κάποια "ταυτότητα" στις βιβλιοθήκες μας. Βιβλιοθηκονόμοι με εμπειρία ετών στο χώρο επιβεβαιώνουν αυτή την ανάγκη.

Δεν εννοούμε, βέβαια, ότι μέχρι σήμερα οι βιβλιοθήκες λειτουργούσαν αυθαίρετα ή ότι η τρέχουσα κατάστασή τους δε βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο. Ωστόσο, οι αλλαγές που προβλέπονται και που ίσως να αντιμετωπίζετε πολλοί από εσάς απαιτούν μία οργανωμένη αντίδραση από την πλευρά μας και όχι μία παθητική στάση. Κανείς δεν μπορεί να σταματήσει την εξέλιξη της τεχνολογίας και πόσο μάλλον να προσπαθήσει να κρυφτεί από αυτή. Με ποιο τρόπο, λοιπόν, μπορούμε να αντιμετωπίσουμε δυναμικά τα επερχόμενα προβλήματα, δίχως να προκαλέσουμε περαιτέρω εμπόδια στην εξέλιξη των βιβλιοθηκών μας.

Τα τελευταία χρόνια βιώνουμε ολοένα και περισσότερο τους όρους ποιότητα και ολική ποιότητα στο χώρο εργασίας μας. Πώς μπορούμε επομένως να ελέγξουμε ότι σε μία Βιβλιοθήκη όλες οι υπηρεσίες της λειτουργούν αρμονικά και ότι όλοι ανεξαιρέτως οι χρήστες της εξυπηρετούνται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο; Πώς μπορούμε να πούμε ότι τα αποτελέσματα των διαδικασιών που ακολουθούνται στις βιβλιοθήκες μας είναι ικανοποιητικά ακόμη και σε εμάς τους ίδιους; Η άποψη που επικρατεί είναι ότι η λύση βρίσκεται στην εφαρμογή της ποιότητας σε όλους τους τομείς της βιβλιοθήκης μας. Η δημιουργία ενός συγκροτημένου οργανογράμματος, η διεξοδική επιθεώρηση της τρέχουσας κατάστασης, η καταγραφή των δυνατοτήτων και των αδυναμιών, η κατανόηση των λανθασμένων

αποφάσεων και ο τακτικός έλεγχος είναι κάποιοι από τους παράγοντες που θα επιφέρουν την ποιότητα στους κόλπους της βιβλιοθήκης.

Εξίσου διαδεδομένοι είναι και οι όροι: διαχείριση και διασφάλιση ποιότητας, οι οποίοι μέσα από κάποιες διαδικασίες (όπως ο σχεδιασμός, ο έλεγχος και η βελτίωση της ποιότητας) στοχεύουν στην βελτιστοποίηση όλων των υπηρεσιών που μπορεί να προσφέρει ένας οργανισμός –και στη δική μας την περίπτωση μία βιβλιοθήκη. Με λίγα λόγια, δηλαδή, ένας τρόπος για να επιτύχουμε την ποιότητα στο χώρο μιας βιβλιοθήκης είναι να αυξήσουμε στο μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό την αποτελεσματικότητα και την απόδοση των υπηρεσιών που προσφέρουμε έχοντας πάντοτε ως γνώμονα τον χρήστη και την απόλυτη ικανοποίηση των αναγκών του. Η επικέντρωση στις ανάγκες των χρηστών μας θα γίνει έπειτα από τη συγκρότηση ενός στρατηγικού σχεδίου και την ουσιαστική εφαρμογή της ποιότητας στις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης.

Θεωρητικά όλα τα παραπάνω ακούγονται πολύ απλά, εύκολα στην εφαρμογή και με δεδομένα αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα αυτά μπορούν να μετρηθούν και να αξιολογηθούν, παρόλο που μιλάμε για βιβλιοθήκες διαφορετικού μεγέθους και ποικίλων θεματικών κατηγοριών. Ένας τρόπος που είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος είναι και η συλλογή, η επεξεργασία και η ανάλυση στατιστικών στοιχείων –και η απόδοση δεικτών επίδοσης, κάτι που επιχειρεί να καθιερώσει και η Μονάδα Ολικής Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών με ανάλογη έρευνα που έχει διεξάγει και τα αποτελέσματα της οποίας θα σας παρουσιάσουν αύριο. Η μέθοδος αυτή θεωρείται ως η πιο αντικειμενική μέθοδος αποτίμησης Ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Ισχύει, όμως, κάτι τέτοιο στον Ελλαδικό χώρο; Αποτιμάται η ποιότητα των Βιβλιοθηκών κι αν όχι τι είναι αυτό που λείπει για να περάσουμε σε αυτό το επίπεδο; Γίνονται, βέβαια, κάποιες προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση και μπορούμε να πούμε από τα αποτελέσματα που παρουσιάζουν με πολύ καλές προοπτικές.

Ωστόσο, από τα παραπάνω γίνεται επιτακτική η ανάγκη για τη σύνταξη κανονισμών και τη χάραξη συγκεκριμένης πολιτικής σχετικής με (α) τη ροή της εξουσίας από τον πρύτανη προς το διευθυντή της βιβλιοθήκης (β) τη σχέση της επιτροπής της βιβλιοθήκης με τη λειτουργία της βιβλιοθήκης, (γ) τη σύνταξη κανόνων σχετικών με τη διάθεση των οικονομικών πόρων για την αγορά υλικού από τις βιβλιοθήκες, (δ) τη δημιουργία και διοίκηση των βιβλιοθηκών των τμημάτων, (ε) τον έλεγχο και τη θέση του υλικού, (στ) την επιλογή του προσωπικού των βιβλιοθηκών καθώς και άλλα δευτερεύοντα ζητήματα.

Αναγνωρίζοντας, παράλληλα, την αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των Πανεπιστημίων στην ανάπτυξη και διατήρηση των πληροφοριακών

πηγών, παρουσιάζουμε μία σειρά προτύπων. Ως γνωστό τα πρότυπα διαχωρίζονται σε ποσοτικά και ποιοτικά. Πολλοί θεωρούν ότι τα ποσοτικά πρότυπα παρέχουν μία ρεαλιστική και χρήσιμη εικόνα της κατάστασης της βιβλιοθήκης που για τον έμπειρο διευθυντή σημαίνει πολλά. Το πρόβλημα, όμως, που δημιουργείται είναι ότι κάθε βιβλιοθήκη χρειάζεται διαφορετικές παραμέτρους (για να εμφανιστούν τα παραπάνω πρότυπα) εξαιτίας των τοπικών ιδιαιτεροτήτων τους. Μπορεί, δηλαδή, να παρέχουν μία βαθύτερη εικόνα των λειτουργιών του χώρου, δεν ανταποκρίνονται, όμως, σε όλο το φάσμα των βιβλιοθηκών. Διαφορετικά ποσοστά, δείκτες και μαθηματικοί τύποι τροποποιούνται και εφαρμόζονται εξ αρχής στις διάφορες βιβλιοθήκες. Τα πρότυπα που θα ακολουθήσουν είναι ποιοτικά, δηλαδή αποτελούν κάποιες γενικές αρχές οι οποίες μπορούν να ισχύσουν σε ένα γενικό πλαίσιο μέσα στο οποίο μεμονωμένες περιπτώσεις βιβλιοθηκών να μπορούν να τα εφαρμόσουν σε τοπικό επίπεδο. Η στροφή από τα ποσοτικά πρότυπα στις πιο γενικές και θεωρητικές αρχές “καθοδήγησης” οφείλεται στη γόνιμη αξιοποίηση των προτάσεων που ουσιαστικά παρέχουν συμβουλές για τη σωστή λειτουργία των υπηρεσιών, και δεν επιβάλλουν τυποποιημένες μεθόδους εφαρμογής.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Σε διεθνές επίπεδο όλοι οι μεγάλοι οργανισμοί (ALA, ARL, IFLA, UNESCO) που έχουν σχέση με τη λειτουργία και οργάνωση των βιβλιοθηκών έχουν παρουσιάσει κατά καιρούς (ιδιαίτερα από τα τέλη της δεκαετίας του '60 και μετά) πολλές προτάσεις για την εφαρμογή προτύπων σε κάθε είδους βιβλιοθήκη καλύπτοντας κάθε είδους υπηρεσία τους. Μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες υπάρχουν περισσότεροι από 30 αναγνωρισμένοι οργανισμοί και ενώσεις από το Υπουργείο Παιδείας που έχουν καθιερώσει πρότυπα για τα προγράμματα σπουδών τους. Η Μεγάλη Βρετανία, η Γερμανία και ο Καναδάς έχουν εκδώσει αντίστοιχα δικές τους προτάσεις σχετικά με την εφαρμογή κάποιων guidelines όσον αφορά τη λειτουργία των βιβλιοθηκών. Ο κάθε οργανισμός ομαδοποιεί τις κατηγορίες που αξιολογεί διαμορφώνοντας την κάθε κατηγορία ανάλογα με τα δεδομένα που έχει. Για παράδειγμα τα πρότυπα που εξέδωσε η IFLA το 1986 χωρίστηκαν σε 10 μεγάλες κατηγορίες. Οι συνεχείς αλλαγές που παρατηρήθηκαν στο χώρο των Πανεπιστημίων και κατ' επέκταση στις αντίστοιχες Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες τους κατέστησαν απαραίτητη την ύπαρξη κάποιων κανόνων που να περιορίζουν το χάος που προκαλείται με την είσοδο κάποιας νέας μεθόδου ή αντίληψης. Τα πρότυπα αυτά στηρίζονται σε εξαντλητικές έρευνες και μελέτες που βασίστηκαν είτε στους ίδιους τους φοιτητές και τους καθηγητές των Πανεπιστημίων, είτε σε διάφορα ποσοτικά standards που φωτογραφίζουν τις τοπικές, περιφερειακές και διεθνείς διαφοροποιήσεις.

Ειδικότερα στις Ηνωμένες Πολιτείες η ανάγκη για θέσπιση αυτών των κανόνων έγινε ιδιαίτερα έντονη όταν μετά από τη δημιουργία κάποιων νέων σχολών και την εισαγωγή μαθημάτων στο πρόγραμμα σπουδών οι υπεύθυνοι δεν έλαβαν καθόλου υπόψη τους ότι οι φοιτητές και το διδακτικό προσωπικό θα αντιμετώπιζαν την αδυναμία της Βιβλιοθήκης να τους εξυπηρετήσει. Ο διευθυντής της Κεντρικής βιβλιοθήκης δε συμμετείχε καθόλου στην απόφαση δημιουργίας των νεοσύστατων σχολών, οπότε δεν υπήρχε και η άποψη του ειδικού για να προειδοποιήσει για τα προβλήματα που θα δημιουργούνταν. Φυσικά δεν έγινε καμία απολύτως πρόβλεψη για την αύξηση του προϋπολογισμού, προκειμένου να αγοραστεί νέο υλικό για την ανάπτυξη συλλογής της βιβλιοθήκης.

Η διαδικασία που ακολουθείται προκειμένου να γίνουν αποδεκτά αυτά τα πρότυπα είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα. Το πρώτο βήμα είναι η σύσταση μιας επιτροπής που θα μελετήσει την κατάσταση των βιβλιοθηκών και θα παρουσιάσει κάποιες προτάσεις ώστε να βελτιωθούν όσο το δυνατό περισσότερο οι υπηρεσίες της. Τα άτομα που απαρτίζουν αυτή την επιτροπή είναι επιστήμονες και επαγγελματίες με εμπειρία και άποψη στο χώρο της Επιστήμης της Πληροφόρησης. Μετά από την εφαρμογή κάποιων ερευνών ή κάποιων μεθόδων που κρίνονται κατάλληλες, μελετάνε τα συμπεράσματα και προβαίνουν στο προσχέδιο των προτύπων. Οι προτάσεις που παρουσιάζουν κρίνονται και άλλοτε γίνονται δεκτές, ενώ άλλοτε απορρίπτονται. Η αναθεώρηση των προτύπων που γίνονται αποδεκτά καθορίζεται να γίνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα, για να αντιμετωπίζονται οι τυχόν αλλαγές που οφείλονται στην ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Μετά από διεξοδική μελέτη των προτύπων που έχουν εκδοθεί κατά περιόδους είδαμε ότι αφορούν σε κάθε υπηρεσία των βιβλιοθηκών δίχως να αφήνουν κάποιο τομέα χωρίς να αξιολογηθεί. Πολλά από αυτά τα πρότυπα στηρίζονται –όπως αναφέρθηκε και παραπάνω- σε μαθηματικούς τύπους που προκύπτουν από ανάλογες έρευνες (διανομή ερωτηματολογίων, συνεντεύξεις βιβλιοθηκονόμων και χρηστών, αξιολόγηση της ίδιας της συλλογής...)

Εφαρμόζοντας τα πρότυπα αυτά αλλάζει και η αντίληψη – αντιμετώπιση των βιβλιοθηκονόμων ή των υπαλλήλων της βιβλιοθήκης. Τα παράπονα πλέον που γίνονται δε θεωρούνται ενόχληση, αλλά αντιμετωπίζονται ως τρόπος για να μάθουμε και να εξελιχθούμε. Ξέρουμε αμέσως σε ποιον ή σε τι αναφέρεται ο χρήστης. Ξέρουμε που θα πρέπει να επέμβουμε και τι να αποφύγουμε. Προλαμβάνουμε το πρόβλημα και το αντιμετωπίζουμε πριν επηρεάσει τη λειτουργία και την απόδοση της βιβλιοθήκης μας.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Για ποιο λόγο, λοιπόν, επιβάλλεται η εφαρμογή προτύπων; Στην πλειοψηφία τους τα Πανεπιστήμια, προσπαθώντας να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των καιρών αλλάζουν τη δομή και προσπαθούν να ακολουθήσουν τις νέες εξελίξεις. Αυτό γίνεται με την εισαγωγή νέων μεθόδων και νέων αντιλήψεων. Πολλές φορές αυτό συνεπάγεται τη δημιουργία νέων τμημάτων και την αλλαγή των προγραμμάτων σπουδών, δίχως να ληφθούν υπόψη οι απαιτήσεις που δημιουργούνται στις βιβλιοθήκες και στο πληροφοριακό υλικό. Παρουσιάζονται, δηλαδή, οι ελλείψεις σε όλο το φάσμα των βιβλιοθηκών ή έστω σε σημαντικές θεματικές ενότητες. Η έλλειψη του προγραμματισμού, δηλαδή, επιβάλλει την εφαρμογή των αρχών αυτών. Πόσες φορές εξάλλου δεν αντιμετωπίζουμε τα παράπονα των φοιτητών και των καθηγητών σχετικά με τις ελλείψεις στη συλλογή και στις υπηρεσίες που προσφέρουμε; Επίσης, οι οικονομικές περικοπές και η (κυριολεκτική) επανάσταση που έχει σημειωθεί στην ψηφιακή τεχνολογία αποτελούν δύο επιπλέον λόγους που επιβάλλουν την ύπαρξη προτύπων. Ο κανονισμός της Κεντρικής βιβλιοθήκης μπορεί να καθορίζει τη μορφή και το μέγεθος της συλλογής μιας βιβλιοθήκης, ποιος όμως καθορίζει τον κανονισμό και βάσει ποιων κριτηρίων;

Τα πρότυπα που προτείνουμε καλύπτουν όλες τις πιθανές περιπτώσεις που μπορούμε να συναντήσουμε στο χώρο της βιβλιοθήκης. Ήδη, η Μονάδα Ολικής Ποιότητας έχει εκδώσει έναν οδηγό προτύπων, που υπάγεται στη σειρά Διαχείρισης Ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Τα standards χωρίζονται σε έξι μεγάλες κατηγορίες: α) υπηρεσίες, β) συλλογές γ) προσωπικό δ) εξοπλισμός και κτίρια ε) διαχείριση και διοίκηση στ) οικονομικά. Η κάθε κατηγορία χωρίζεται με τη σειρά της σε υποκατηγορίες ώστε να καλύπτεται όλο το φάσμα των υπηρεσιών των βιβλιοθηκών. Η βιβλιογραφία μας βασίστηκε σε όλα τα προηγούμενα πρότυπα που έχουν εκδοθεί κατά καιρούς από τα Αμερικανικά Πανεπιστήμια και λάβαμε υπόψη μας την ελληνική πραγματικότητα.

Ωστόσο, αυτό που πρέπει να γίνει κατανοητό είναι ότι οι αρχές που προτείνουμε δεν είναι παρά ένα εργαλείο προγραμματισμού όλων των λειτουργιών της βιβλιοθήκης και όχι μία υποχρεωτική μέθοδος εφαρμογής προτύπων. Ουσιαστικά είναι μία μεθοδολογία που ικανοποιεί τους πάντες, καθώς καλύπτει κάθε πτυχή των υπηρεσιών μιας βιβλιοθήκης. Είναι η κατηγοριοποίηση των κανονισμών με τους

οποίους καθορίζουμε τη λειτουργία της Βιβλιοθήκης μας. Οι χρήστες έχουν πλέον ρεαλιστικές προσδοκίες, γνωρίζοντας με ακρίβεια τις δυνατότητες της βιβλιοθήκης. Εξάλλου, σύμφωνα με τη θεωρία της Ολικής Ποιότητας αυτός που κρίνει αν κάτι είναι ποιοτικό ή όχι είναι ο ίδιος ο χρήστης.

Θεωρήσαμε ότι πρέπει να ξεκινήσουμε κάνοντας αναφορά στην αποστολή και τους στόχους που έχει θέσει μία βιβλιοθήκη και ποιες είναι ακριβώς οι υπηρεσίες που πρέπει να προσφέρει στους χρήστες της. Πρέπει να αναγράφεται το υλικό που πρέπει να έχει (τόσο το πληροφοριακό, όσο και η συλλογή περιοδικών εκδόσεων και βιβλίων), τις εξειδικευμένες υπηρεσίες που είναι υποχρεωμένη να προσφέρει και να εξασφαλίσει τη γόνιμη συνεργασία με άλλες βιβλιοθήκες. Πρέπει, δηλαδή, να καλύπτει με κάθε δυνατό τρόπο τις διδακτικές και ερευνητικές ανάγκες και τα προγράμματα του Πανεπιστημίου. Επίσης, πρέπει να κάνει διαθέσιμες τις πληροφοριακές πηγές της σε όλους όσους έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες της, γνωστοποιώντας παράλληλα και τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των χρηστών της. Τέλος, οι υπηρεσίες της πρέπει να είναι έτσι οργανωμένες, ώστε να ακολουθούν τους διεθνείς κανόνες καταλογογράφησης, ταξινόμησης, ευρετηρίασης.

Όπως θα διαπιστώσατε δε γίνεται ιδιαίτερος λόγος στα νέα τεχνολογικά μέσα. Καταστούμε, βέβαια, σαφές ότι η συλλογή θα πρέπει να περιλαμβάνει υλικό κάθε μορφής που να προάγει την εκπαίδευση και την έρευνα. Ωστόσο με τη συνεχή εξέλιξη και τις αλλαγές που συμβαίνουν συνέχεια δεν είναι δυνατό να πούμε με ακρίβεια τι συμφέρει να αποκτήσει η κάθε βιβλιοθήκη και τι όχι. Το διαδίκτυο αποτελεί ήδη σημαντική πηγή πληροφόρησης που προσφέρεται από κάθε βιβλιοθήκη καθώς προσφέρει ελεύθερη πρόσβαση σε κάθε χρήστη ανεξαιρέτως.

Αμέσως μετά ακολουθούν οι συλλογές των βιβλιοθηκών. Καθορίζεται το μέγεθος και η θεματική κάλυψή τους. Λαμβάνοντας υπόψη μας τα προγράμματα που εφαρμόζονται στα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και όλες τις ανάγκες που προκύπτουν από αυτά, ο υπεύθυνος βιβλιοθήκης παίρνει τις ανάλογες (και κατ' επέκταση τις σωστές) αποφάσεις σχετικά με την ανάπτυξη συλλογής του. Οι αποφάσεις δε λαμβάνονται αυθαίρετα και η συλλογή που δημιουργείται, διαμορφώνεται ή εμπλουτίζεται, αντικατοπτρίζει ικανοποιητικά τα ακαδημαϊκά προγράμματα που βρίσκονται σε ισχύ. Μία ολοκληρωμένη συλλογή δε σημαίνει μόνο ότι πρέπει να αγοράζονται όλα τα καινούργια βιβλία ή περιοδικά που κυκλοφορούν. Σημαίνει ότι η γνώση πρέπει να διαδίδεται ικανοποιητικά (με εκδόσεις καταλόγων βιβλιοθήκης, με συνεχή ενημέρωση των χρηστών της για τις νέες προσκτήσεις και διαρκή ανανέωση της ιστοσελίδας της βιβλιοθήκης), να τηρούνται στατιστικά στοιχεία για την ορθότερη ενημέρωση των υπευθύνων της βιβλιοθήκης, (ενέργεια που θα βοηθήσει στην αξιολόγηση της συλλογής

στο έμμεσο μέλλον), στην προώθηση του διαδανεισμού (έτσι ώστε να εξυπηρετείται ολοένα μεγαλύτερος αριθμός χρηστών).

Πρέπει, τέλος, να τηρείται κατά γράμμα ο κανονισμός ανάπτυξης συλλογής –ο οποίος θα πρέπει να αναθεωρείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα- προκειμένου η συλλογή να έχει μία σταδιακή βελτίωση και να αποφεύγονται τα “θεματικά” κενά που συναντάμε πολύ συχνά στις συλλογές των βιβλιοθηκών μας. Το είδος της βιβλιοθήκης (κεντρική ή τμηματική) παίζει σημαντικό ρόλο στη σωστή θεματική κάλυψη της συλλογής. Τα κενά μπορούν να αποφευχθούν, επίσης, και με τη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των βιβλιοθηκονόμων και διδακτικού προσωπικού των Πανεπιστημίων.

Το τρίτο μέρος αναφέρεται στο προσωπικό που προσλαμβάνεται στις βιβλιοθήκες. Αυτή τη στιγμή το προσωπικό που απασχολείται στις Ελληνικές βιβλιοθήκες διέπεται από μία ποικιλία επαγγελματιών είτε αυτοί είναι βιβλιοθηκονόμοι ή βιβλιοθηκάριοι, είτε αποσπασμένοι καθηγητές και πολλοί άλλοι. Αυτό που θα πρέπει να γίνει, ωστόσο, είναι να εξειδικευτεί ο κάθε υπάλληλος (που ανήκει στο μόνιμο προσωπικό) σε κάποιον τομέα (στον οποίο ο προϊστάμενος του θα κρίνει ότι μπορεί να αποδώσει τα μέγιστα) προκειμένου οι υπηρεσίες που προσφέρει να είναι οι καλύτερες δυνατές. Επίσης, το προσωπικό οφείλει να είναι κινητοποιημένο, εφόσον του δίνονται και τα ανάλογα κίνητρα, και οι σωστή υποστήριξη από συστήματα ποιότητας. Η ομαδική εργασία, ο σωστός συντονισμός και η εποικοδομητική επικοινωνία θα συμβάλλουν με τη σειρά τους στην επιτυχή λειτουργία της Βιβλιοθήκης.

Στο τέταρτο μέρος των αρχών που προτείνουμε τίθεται το θέμα των κτιρίων και γενικότερα του υλικότεχνικού εξοπλισμού των βιβλιοθηκών. Το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης πρόσφερε τη δυνατότητα σε πολλές βιβλιοθήκες να επεκτείνουν το χώρο της λειτουργίας τους. Η έλλειψη χώρου (είτε εξαιτίας κακού σχεδιασμού, είτε εξαιτίας της ραγδαίας ανάπτυξης της συλλογής) αποτελεί ένα από τα καίρια προβλήματα που αντιμετωπίζουμε σήμερα στις βιβλιοθήκες μας. Η απόσυρση και η ανταλλαγή υλικού με άλλες βιβλιοθήκες αποτελούν κάποιες μεθόδους εξοικονόμησης χώρου, ωστόσο η λύση είναι προσωρινή και το πρόβλημα ουσιαστικά παραμένει άλυτο. Το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο θέτει ως κύριο στόχο την παροχή κονδυλίων για την απόκτηση νέου εξοπλισμού προκειμένου οι βιβλιοθήκες να είναι σε θέση να ανταποκριθούν επάξια στις απαιτήσεις της νέας χιλιετίας.

Πολύ σημαντικός επίσης είναι –όσο κι αν αυτό ακούγεται περίεργο- και ο σχεδιασμός και η αρχιτεκτονική της βιβλιοθήκης (κατά πόσο δηλαδή είναι λειτουργική, κατά πόσο είναι προσιτή προς τους χρήστες, εάν έχει φιλικό περιβάλλον, τα εξαρτήματα και ο εξοπλισμός εξυπηρετούν τους χρήστες εκεί που βρίσκονται;). Τα αναγνωστήρια θα

πρέπει να έχουν επαρκείς θέσεις, να είναι μακριά από τα γκισέ πληροφοριών και δανεισμών και να είναι άνετα προκειμένου η έρευνα και η μελέτη να γίνονται με ευχαρίστηση. Πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι σημαντικό ρόλο παίζει και η θέση της βιβλιοθήκης μέσα στην Πανεπιστημιούπολη. Πρέπει, δηλαδή, να είναι σε κεντρική θέση και να εξυπηρετεί όλα τα τμήματα (όταν πρόκειται για Κεντρική βιβλιοθήκη), ή να υπάρχουν τμηματικές βιβλιοθήκες σε κάθε σχολή, ώστε να εξυπηρετούνται όλοι οι φοιτητές ανεξαιρέτως.

Η διαχείριση και η διοίκηση των βιβλιοθηκών αποτελούν την επόμενη κατηγορία των προτάσεών μας. Πολλές φορές παρουσιάζονται προβλήματα, προστριβές και παρεξηγήσεις ανάμεσα στους υπευθύνους των βιβλιοθηκών και των προϊσταμένων της Ακαδημαϊκή κοινότητα. Όλες οι αποφάσεις που λαμβάνονται σχετικά με τη δημιουργία νέων τμημάτων ή την κατάργηση κάποιων άλλων πρέπει να συμπεριλαμβάνουν και την άποψη του διευθυντή της Κεντρικής βιβλιοθήκης. Η ήδη υπάρχουσα συλλογή έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει κάποια συγκεκριμένα μαθήματα ή έχει δημιουργηθεί βασισμένη σε κάποιο πλάνο που εξυπηρετεί το υπάρχον πρόγραμμα σπουδών. Επίσης, η κατανομή των οικονομικών πόρων στα διάφορα τμήματα του Πανεπιστημίου χρήζει της άμεσης παρέμβασης του Διευθυντή της βιβλιοθήκης, μια και μόνο αυτός γνωρίζει τις ακριβείς ανάγκες των συλλογών των βιβλιοθηκών του.

“Ένα άλλο ζήτημα που πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη είναι η γραπτή καθιέρωση του κανονισμού της βιβλιοθήκης και της πολιτικής ανάπτυξης συλλογής και αυτές να είναι διαθέσιμες ανά πάσα στιγμή. Πριν από λίγες μέρες το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας ανακοίνωσε τη δημοσίευση του νέου κανονισμού της Κεντρικής Βιβλιοθήκης μία διαδικασία που διήρκεσε ένα έτος περίπου. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην ανακοίνωση που εξέδωσαν: “...Η γραπτή πολιτική διαχείρισης των συλλογών της βιβλιοθήκης θα αποτελέσει μετά από έγκριση της από την Επιτροπή βιβλιοθήκης και το Πρυτανικό Συμβούλιο το τεκμήριο με βάση το οποίο θα λαμβάνονται όλες οι αποφάσεις για τον εμπλουτισμό της συλλογής με την πρόσκτηση νέων τίτλων βιβλίων, τη συνδρομή σε έντυπους ή ηλεκτρονικούς τίτλους περιοδικών εκδόσεων ή σε βάσεις δεδομένων και γενικά κάθε μορφής υλικό.”

Στην τελευταία κατηγορία που προτείνουμε αναφερόμαστε στην κατανομή του προϋπολογισμού, ένα ιδιαίτερα “περίπλοκο” τμήμα της διαχείρισης της βιβλιοθήκης. Αυτό που προτείνουμε είναι να υπάρχει επαρκής επιχορήγηση και σωστή κατανομή του προϋπολογισμού από το διευθυντή της βιβλιοθήκης. Να υπάρχει συνεργασία μεταξύ Πανεπιστημίου και βιβλιοθήκης και, τέλος, να μην αποτελεί η βιβλιοθήκη το εξιλαστήριο θύμα σε κάθε επικείμενη περικοπή του προϋπολογισμού. Εξάλλου, η βιβλιοθήκη μπορεί να λειτουργεί μέσα

στα πλαίσια του Πανεπιστημιακού χώρου δεν παύει, όμως, να αποτελεί ανεξάρτητη διοικητική μονάδα του Ιδρύματος με τις δικές της ξεχωριστές ανάγκες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Με την εφαρμογή αυτών των προτύπων θα μπορέσουν οι υπηρεσίες της Βιβλιοθήκης να αξιολογηθούν, να διορθώσουν τυχόν προβλήματα (που προκαλούν τη λειτουργία της βιβλιοθήκης) που υπάρχουν και να προτείνουν ένα κοινό μοντέλο για την ομαλή λειτουργία των Βιβλιοθηκών. Γι' αυτό και είναι απαραίτητο να καθοριστούν πρότυπα από επαγγελματίες βιβλιοθηκονόμους με εθνική, εάν κάτι τέτοιο είναι εφικτό, ισχύ. Ή τουλάχιστον να γίνει μία πρόταση προτύπων μετά από μια έρευνα που θα διεξαχθεί πανελλαδικά. Το αποτέλεσμα της εφαρμογής των προτάσεων αυτών θα επιφέρει την πολυπόθητη ποιότητα. Κι αυτό μεταφράζεται αυτόματα σε σωστή διαχείριση και διοίκηση της βιβλιοθήκης, σε μείωση των λαθών και παραπόνων, σε ικανοποιημένους χρήστες, και, τέλος, στο μεγαλύτερο ποσοστό αποδοτικότητας των υπηρεσιών μας.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Association of College and Research Libraries. "Standards for University Libraries". College and Research Libraries News (September, 1989).
2. Irving, A. Quality in Academic Libraries: How Shall We Know It? Aslib Information, 20 (6), June, 1992.
3. Πρότυπα για τις Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες. Οδηγοί Διαχείρισης Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Μονάδα Ολικής Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.